

DR. MAARTEN LUTHER.

DE HELD VAN WITTENBERG

door

P. DE ZEEUW J.Gzn.

I. VOOR DEN RIJKSDAG.

In de lente van het jaar 1521 werd er in geheel Duitschland druk gesproken over een groote vergadering, die gehouden zou worden. Men bedoelde den Rijksdag.

Op zulk een Rijksdag kwam de keizer met de verschillende Duitsche vorsten samen, om over allerlei gewichtige zaken te spreken.

Och, zulk een vergadering werd wel vaker gehouden en doorgaans bekommerden de Duitschers er zich weinig over. Maar ditmaal was het toch iets bijzonders. Op den Rijksdag, die nu te Worms gehouden zou worden, zou Luther voor den Keizer moeten verschijnen.

En daarom spraken de menschen er zoo druk over.

Luther! dien kende zelfs een schooljongen wel.

Luther was immers de man, die in 1517 zijn 95 stellingen aan de deur van de slotkapel te Wittenberg had geslagen? In die stellingen zeide hij dat de Paus de zonden niet mocht vergeven voor geld, zooals hij deed met den afaathandel. Ook kwam Luther er tegen op, dat de Roomsche kerk leerde, dat men de zaligheid verdienen kon, door het doen van goede werken. Dat is niet waar, zeide Luther, de Heilige Schrift zegt, dat de mensch zalig wordt door het geloof, uit genade alleen. Nog op allerlei andere zaken had Luther gewezen en vele menschen hadden gezegd: Luther heeft groot gelijk, wij zijn het heelemaal met hem eens.

Eerst had de Paus zich weinig van Luther aangetrokken, maar toen hij vernam dat in Duitschland en in vele andere landen van Europa de menschen het met Luther eens

waren en niet meer Roomsch wilden blijven, werd hij boos en zeide: Ik zal dat dien Luther wel eens afleeren!

Johannes Tetzel, de aflatkramer.

Hij deed nu Luther in den ban, d.w.z. hij verklaarde dat Luther een slecht mensch was en hij hoopte, dat God hem met schrikkelijke straffen zou kastijden.

Luther kreeg dien brief van den Paus thuis.

En wat deed hij er mee?

De moedige man ging er mee buiten de poort van Wittenberg en daar verbrandde hij hem.

Dat gebeurde den 10^{en} December 1520.

Luther kreeg nu zestig dagen den tijd om over zijn snoode daad na te denken en berouw te toonen.

Doch toen Luther heelemaal geen berouw kreeg, deed de Paus hem ander-

maal — en nu voor goed — in den ban.

Ondertusschen had Duitschland een nieuwe keizer gekregen, n.l. Karel V.

Den 24sten Maart 1521 ontving Luther te Wittenberg een brief van den Keizer, waarin stond, dat hij binnen een en

twintig dagen te Worms voor den Rijksdag moest verschijnen. In een anderen brief, die er bijgevoegd was, stond, dat Luther vrijgeleide kreeg, niemand mocht hem op zijn reis naar Worms eenig leed doen en ongehinderd zou de Keizer hem ook weer naar Wittenberg laten vertrekken.

Luther verbrandt de „bul” van den Paus.

Luther liet dien brief aan zijn vrienden lezen en dezen zeiden, dat hij niet gaan moest. Zij vertrouwden den Keizer niet en zij meenden, dat het een list was, om Luther in handen te krijgen en dan ter dood te brengen.

Maar Luther zeide, dat hij van plan was om te gaan.

De Keizer riep hem en als gehoorzaam onderdaan moest hij komen. Daarbij kwam nog dat Luther zich er over verblijdde, dat hij de zaak des Heeren zou mogen verdedigen voor zulk een gewichtige vergadering. Zoo ging Luther dan op reis.

De menschen in Wittenberg, die veel van Luther hielden, zorgden voor een mooien en gemakkelijken reiswagen en drie vrienden zouden met hem meegaan.

Toen Luther vertrok, deed bijna de halve stad hem uitgeleide. Zij wisten, dat Luther ging strijden voor hún zaak en zij riepen Luther toe, dat hij maar moedig moest zijn en op God vertrouwen.

Op vele plaatsen, waar hij doortrok, werd hij met eere ontvangen, vooral te Erfurt.

Eindelijk, den 16^{en} April, bereikte Luther de stad Worms. 't Was of een machtig Koning zijn intocht deed in de stad. Honderden menschen waren den reiswagen een eindweegs tegemoet geloopen en zelfs een aantal ridders te paard reden vóór hem uit.

Vlak voor den wagen reed de heraut van den Keizer, de man, die Luther van Wittenberg had afgehaald. Deze hield stil voor het hotel „De ridders van Rhodus.” Luther stapte uit het rijtuig en terwijl hij zijn hotel binnenging, zeide hij tot de menschen die hem omringden: „God zal mij bijstaan.”

't Werd een drukke dag voor Luther. Iedereen wilde hem zien, met hem spreken of hem een hand geven. Gaarne wilde Luther hen te woord staan, doch het vermoeide hem toch erg en hij was blij toen de laatste vrienden vertrokken waren en hij alleen was. Nu kon hij uitrusten van de vermoeienissen van de reis en dat was noodig ook, want den volgenden dag moest hij voor den Rijksdag verschijnen.

Luther nam zijn Bijbel en las Psalm vier, waarin de heerlijke woorden staan: „Ik zal in vrede nederliggen en slapen, want Gij, o Heere! alleen zult mij doen zeker wonen.”

Toen ging Luther slapen en hij sliep als een roos.

Den volgenden morgen, 17 April 1521, kreeg Luther een boodschap, dat hij dien middag om 4 uur voor den Rijksdag moest verschijnen.

Den geheelen dag kwamen er nog menschen om Luther moed in te spreken.

Eindelijk om vier uur werd hij afgehaald.

Voorop ging de heraut, dan de erfmaarschalk en dan Luther in zijn monnikspij. Zijn vrienden vergezelden hem. De straten van Worms waren nu nog voller dan den vorigen dag. Er was geen doorkomen aan. De heraut begreep, dat hij op die manier nooit op tijd in de vergadering kon zijn en daarom ging hij ten einde raad met den maarschalk en Luther een huis door naar den tuin, en vervolgens van tuin in tuin en langs achterstraatjes, totdat zij het gebouw van den Rijksdag bereikt hadden.

Dàar waren echter zooveel menschen bijeen, dat de soldaten met hun hellebaarden ruimte moesten maken. Als Luther door de voorzaal is gegaan, worden er twee vleugeldeuren geopend en nu staat Luther voor de machtigste vergadering der Christenheid.

Ginds onder den troonhemel zit de jonge Keizer Karel V, de vorst van Duitschland, Spanje, Italië, de Nederlanden, Amerika en Indië. Naast hem zit zijn broeder Ferdinand, verder zes keurvorsten, vier en twintig hertogen, de afgevaardigden van tien vrije steden, de Spaansche hertog van Alva met zijn twee zonen, waarvan de eene later zoo verschrikkelijk in de Nederlanden zou huishouden, gezanten van Frankrijk en Engeland, graven, bisschoppen en nog veel meer voorname menschen.

Luther schrikt wel een beetje, nu hij staat tegenover zooveel machtige personen.

Doch één der vorsten, die de leer van Luther is toegedaan, komt op hem toeloopen en zegt zachtjes: „Vrees niet voor hen, die het lichaam kunnen doodden, maar de ziel niet kunnen doodden” en een ander voegt er fluisterend aan toe: „Het zal u in die ure gegeven worden, wat gij spreken zult.” Zulke woorden bemoedigen Luther en hij vertrouwt op zijn God.

Aan Luther wordt nu namens den Keizer gevraagd of hij erkent de boeken, die daar op een tafel liggen, te hebben geschreven en of hij die boeken wil herroepen.

Luther vraagt vriendelijk een dag beraad.

„Hij durft niet,” fluisteren zijn tegenstanders, en zijn vrien-

den zijn werkelijk ook bang, dat Luther bevreesd is. Ook de Keizer heeft geen zeer hooge gedachten van Luther, want hij zegt: „Dat monnikje zal van mij geen ketter maken.”

Na eenige oogenblikken van beraad ontvangt Luther uitstel tot den volgenden middag vier uur, dan moet hij aan den Rijksdag mondeling zijn beslissing mededeelen. Luther keert terug naar zijn hotel.

„Hier sta ik, ik kan niet anders. God helpe mij! — Amen.”

Voordat de heraut hem andermaal komt afhalen bidt Luther vurig tot den Heere. Hij vraagt Hem wijsheid en moed, om voor die machtige vergadering kloek voor de zaak des Heeren uit te komen. En dan gaat hij heen.

Als aan Luther gevraagd wordt of hij wil herroepen, houdt hij een lange redevoering, waarin hij vele fouten van de Roomsche kerk aanwijst. Tot tweemaal toe moest Luther deze rede houden, eerst in het Duitsch en daarna in het Latijn. Ten slotte zeide hij, dat hij nooit zou herroepen en hij ein-

digde met deze woorden: „Hier sta ik, ik kan niet anders. God helpe mij! Amen.”

Met verbazing had de gansche vergadering toegeluisterd en de Keizer zeide: „Die man durft wèl.”

Luther moest nu in de voorzaal gaan, terwijl de vorsten moesten beraadslagen. Daarna werd Luther weer binnen geroepen en nadat hij nogmaals had verklaard, dat hij niet herroepen wilde, werd hem aangezegd, dat hij den volgenden dag zijn vonnis zou vernemen.

Al te logisch.

Jager: 't Wordt me haast te duur tegenwoordig; als ik alles goed nareken wat me mijn jacht-acte kost, wat ik aan mijn kleeren en laarzen verslijt en ten slotte hoeveel tijd er mee verloren gaat, dan komt iedere haas, dien ik schiet me wel op 10 gulden te staan.

Andere jager: Kerel, dan mag je wel blij zijn dat je er haast nooit een raakt.

Verraden.

Boer Jan (die 's nachts in den boomgaard van zijn buurman op rooftocht is geweest): Zeg, ik geloof dat er dieven onder je appelboomen zijn geweest.

Boer Krelis: Ja, dat schijnt wel, en bij jou hebben ze zeker zakdoeken gestolen, er lag er ten minste een van je onder mijn boomen.

DE HELD VAN WITTENBERG

door

P. DE ZEEUW J.Gzn.

II. OP DEN WARTBURG.

In den morgen van den 27sten April 1521 vertrekt er uit Worms een eenvoudige reiswagen. Behalve de koetsier zitten er drie personen in: Luther, zijn broer Jacob en zijn vriend Amsdorff. De reis gaat naar Wittenberg.

Luther weet nu, wat zijn vonnis is.

Den dag ná de zitting van den Rijksdag, waarop Luther zoo kloek had gesproken, heeft de Keizer tot zijn raadsheeren gezegd: „Ik heb besloten Luther vogelvrij te verklaren.”

Dat was niet zoo'n mooi vonnis als sommigen wellicht meenen. Luther was nu in den rijksban gedaan en dat beekende, dat niemand hem zou mogen herbergen, of ontvangen, dat ieder verplicht was hem te vangen en hem naar den Keizer te zenden, dat men hem ongestraft dooden mocht en dat zijn boeken moesten verbrand worden.

't Is geen wonder, dat de vrienden van Luther met een bezorgd hart de terugreis aanvaardden. De weg naar Wittenberg is lang en wie zal zeggen of Luther op dezen weg niet gevangen genomen zal worden?

O ja, de Keizer had wel gezegd, dat de rijksban pas van kracht was, wanneer Luther goed en wel in Wittenberg zou zijn aangekomen, doch zouden zijn vijanden zich daaraan storen? 't Kon best gebeuren, dat zij hem onderweg al probeerden te dooden. Dat zou verschrikkelijk zijn. Neen, Jacob Luther en mijnheer Amsdorff waren er in het geheel niet gerust op. Doch Luther zelf was onbevreesd en hij had ook geen bijzondere haast, om te Wittenberg te komen.

Jacob Luther en Amsdorff echter hadden wel haast en

zouden blij zijn, als zij de poort van Wittenberg maar eerst bereikt hadden.

Luther zelf kende geen vrees.

Leo X, de „aflaat”-paus.

Een zijner vertrouwde vrienden had hem te Worms in het oor gefluisterd, dat hij niet bang behoefde te zijn, als er iets bijzonders met hem gebeurde en al wist Luther niet, wat daarmee bedoeld kon zijn en wat men met hem van plan was, hij begreep toch wel, dat zijn vrienden over hem waakten en dat zij het goede met hem voor hadden.

Den 4^{en} Mei hadden de reizigers het Thuringerwoud bereikt. Men vorderde al mooi en Jacob Luther en Amsdorff begonnen al te hopen, dat men veilig te Wittenberg zou aankomen.

Doch ziedaar, op een eenzaam gedeelte van den weg springen plotseling vijf mannen uit het hout, die den wagen tot staan brengen.

Wie het zijn is niet te zeggen, want de mannen hebben maskers voor hun gezicht gedaan.

Jacob Luther is geen held, zooals zijn broeder Maarten. In plaats van zich te verdedigen, springt hij, zoodra hij de aanvallers ziet, van den wagen en ijlt het bosch in. De koetsier wil zijn best nog doen, om de zaak te redden. Hij legt de zweep over de paarden, maar de gemaskerde mannen zijn hem te vlug af. Een hunner grijpt de paarden bij den teugel en brengt ze tot staan, een tweede bindt den koetsier, een derde maakt zich meester van Amsdorff en de beide anderen grijpen Luther, brengen hem een eindje het bosch in en zetten hem daar op een paard, dat gereed staat.

Nu worden de twee gevangenen en de paarden weer losgelaten en de drie gemaskerden voegen zich bij hun makkers. Allen springen te paard en voort gaat het.

Vóór Amsdorff en de koetsier weten wat er eigenlijk gebeurd is, is Luther met de roovers al een eindweegs het bosch in. Er schiet voor de beide mannen niets anders over, dan met den leegen reiswagen naar Wittenberg te rijden en daar te vertellen, wat hun overkomen is.

De menschen in Wittenberg schrikken. Zij meenen vast, dat Luther in de handen zijner vijanden gevallen is en als er dagen en weken verlopen, zonder dat men iets van hem verneemt, houdt men het er voor, dat Luther door zijn belagers is gedood geworden.

Doch Luther is gelukkig niet dood.

De Heere heeft over zijn knecht gewaakt.

De mannen, die Luther gevangen genomen hadden, spaarden hem niet. Zij lieten hem op zijn paard zoo hard mogelijk rijden en voor Luther, die geen paardrijden gewoon was,

was dit natuurlijk een zeer moeilijk en onaangenaam werkje.

Ze trekken links en rechts met hem door het bosch, alle kanten op. Mocht er soms een vervolger hun op de hielen zitten, dan zal hij op die manier hun spoor wel bijster worden.

Luther's aankomst op den Wartburg.

Als zij echter bemerken, dat niemand hen vervolgt, nemen zij een poos rust. Tegen den avond rijden zij verder en nu is het doel spoedig bereikt.

Vlak voor hen verheft zich een steile heuvel, rondom begroeid met hooge pijnboomen en op den top van den heuvel staat een groot, oud kasteel; dat is het doel van den tocht. Stapvoets gaat het tegen den heuvel op en weldra staan de mannen voor de ophaalbrug.

De brug wordt neergelaten en de poort gaat open. De mannen begeven zich nu met Luther naar één der vele kamers van het kasteel en één hunner zegt: „Mijnheer, hier is voortaan uw woning.”

„Uw monnikskleed,” zoo gaat hij verder, „moet gij afleggen en dit ridderkleed dragen. Uw baard en uw haar moet gij laten groeien. Voortaan heet gij Jonker George. Hier op het kasteel weet niemand, wie gij zijt, gij moogt het ook tegen niemand zeggen. Al wat gij noodig hebt, zal men u geven. Zoo is de wil van mijn meester. Vaarwel!”

De gemaskerde mannen verlaten daarop ijlings het kasteel en Luther is alleen.

Luther heeft niet gevraagd wie hun meester is. Hij heeft het wel begrepen, zonder dat zij het hem hebben gezegd, het is zijn vriend, keurvorst Frederik de Wijze.

Deze vorst was het van harte met de leer van Luther eens. Hij was ook op den Rijksdag geweest, toen Luther daar verscheen en toen hij het vonnis had hooren uitspreken, waarin Luther vogelvrij verklaard werd, sloeg hem de schrik om het hart.

„Iedere onverlaat die wil, kan den Hervormer nu ongestraft dooden,” dacht hij, „maar met Gods hulp zal ik dat trachten te voorkomen.”

En toen had hij een listig plan gevormd.

Hij wilde Luther gevangen zetten op een eenzaam kasteel: de Wartburg.

De list was volkomen gelukt.

Vriend noch vijand wist, waar Luther zich bevond en toen men weken lang niets meer van hem hoorde, begonnen velen te vreezen of te hopen, dat hij dood zou zijn.

Doch gelukkig, Luther was niet dood.

Hij zat veilig en wel op den Wartburg.

O, hoe dankte Luther den Heere, die zoo vaderlijk voor hem had gezorgd.

Maar nu moest Luther er eens goed over nadenken, wat de Heere er nog meer mee bedoelde, met hem hier zoo eenzaam op den Wartburg te plaatsen. Hij had het immers zoo druk met prediken, hij mocht toch zijn Hervormingswerk maar zóó niet in den steek laten.

Er was nog zoo verbazend veel werk voor Luther!

En toch wilde de Heere, dat Luther dat werk voorloopig

liet rusten. Hij, die al zoo veel gesproken had, moest nu langen tijd zwijgen.

Veel dacht Luther er over na, wat hij hier op den Wartburg zou moeten doen en eindelijk had hij het begrepen.

De Wartburg, van de oostzijde gezien.

Ja, dat zou stellig de wil des Heeren zijn, hij moest zorgen, dat de Duitschers een eigen Bijbel kregen.

Hadden die menschen dan geen Bijbel?

Welneen, de Bijbels, die er waren, waren in het Latijn geschreven en dat konden de meeste menschen niet lezen. Enkele boeken uit den Bijbel waren wel in het Duitsch vertaald, maar dat waren er slechts weinige en het volk moest den geheelen Bijbel hebben, zoo meende Luther terecht.

Toen ging Luther aan het werk.

Hij begon met het Nieuwe Testament.

De apostelen hebben die boeken in het Grieksch geschreven

en nu ging Luther die uit het Grieksch in het Duitsch vertalen. Dat was een geducht moeilijk werkje, maar Luther was een knap man, hij had vroeger het Grieksch goed geleerd en zodoende kon hij nu dit moeilijke werk doen.

Dag aan dag werkte Luther vlijtig aan zijn Bijbelvertaling en toen hij ongeveer tien maanden op den Wartburg vertoefd had, was het Nieuwe Testament af.

En nu begon hij zeker dadelijk aan het Oude Testament?

Neen, Luther legde nu de pen neer.

Hij verlangde naar Wittenberg.

Zoo nu en dan had hij gehoord, hoe het daar ging en den laatsten tijd waren er geen goede berichten gekomen. Er waren een paar predikers opgestaan, die trachtten het werk van Luther weer af te breken.

Toen Luther dit hoorde, kon hij onmogelijk langer op den Wartburg blijven. Hij wilde naar Wittenberg terug om dien leügenprofeten tegen te spreken. Zoo verliet Luther dan den Wartburg en stond op het onverwachtst weer in Wittenberg.

Dadelijk beklom hij den preekstoel en acht dagen lang predikte hij tegen de verfoeilijke dwalingen, die er ingang hadden gevonden.

Gelukkig, de menschen luisterden naar Luther. Zij keerden van hun dwalingen terug en waren het weer van harte met den Hervormer eens.

Nu liet Luther zijn werk, dat hij op den Wartburg geschreven had, dadelijk naar de drukkerij brengen. Daar begon men onmiddellijk met het Nieuwe Testament te drukken en den 21sten September 1522 was het boek gereed.

De menschen konden het koopen voor een daalder, d. i. f 1.80. Luther's verblijf op den Wartburg had dus goede vruchten gedragen.

De rust was in Wittenberg weer teruggekeerd en Luther zette zijn arbeid voort alsof er geen banvloek en geen rijksban op hem rustten.

Beiden hebben hem ook nimmer eenig leed bezorgd. De Heere was voor Luther en wie zou dan tegen hem kunnen zijn?

